

Beleidsplan 2025 - 2027

Experimenteren in de praktijk met de integratie van natuur en landbouw

Inleiding

Landbouw is de basis van ons bestaan. Het zorgt voor voedsel en is verantwoordelijk een groot deel van onze leefomgeving. Landbouw, natuur en landschap zijn daarbij wederzijds afhankelijk. Landbouw heeft biodiversiteit nodig om duurzaam voedsel te produceren, anderzijds kan landbouw bijdragen aan een rijkere natuur met meer biodiversiteit en een mooier landschap.

De afgelopen decennia is de ontwikkeling van de landbouw steeds lossers komen te staan van het natuurlijk systeem, de samenleving in het algemeen en van de consument, de burger, in het bijzonder. De huidige landbouw maakt gebruik van veel externe energie en hulpmiddelen zoals kunstmest en gewasbescherming. Schaalvergroting in de landbouw heeft geleid tot grotere eenheden en mono-cultures waar steeds minder ruimte is voor natuurlijke processen en biodiversiteit. Dit heeft geleid tot een sterke achteruitgang van de biodiversiteit die gebonden is aan het agrarisch landschap, met daaruit de behoefte om deze te herstellen. Daarnaast moeten er stappen worden genomen om de beleving, participatie en recreatie door de burger weer te vergroten.

De biologische landbouw (conform EU richtlijnen) anticipeert al op een andere vorm van landbouw met onder andere de integratie van natuur en landbouw en de verbinding met de samenleving. Ook in de biologische landbouw zijn nog stappen te maken.

Integratie van natuur en landbouw is gericht op grondgebonden voedselproductie die bijdraagt aan de biodiversiteit. Dergelijke landbouw is gestoeld op ecosysteemdiensten van natuurlijke bodems, landschapselementen en inpassing in het natuurlijke landschap en is daarmee een onderdeel van een veerkrachtig ecosysteem en vormt een weerbaar voedselsysteem.

Samen met een grote variatie aan cultuur en natuur gewassen en een uitgekende mix van deze gewassen in ruimte, tijd en genotypen is deze vorm van natuurinclusieve landbouw minder kwetsbaar voor externe invloeden. En draagt zo bij aan bodemkwaliteit, versterking van het bodemleven en het ontstaan van bodems die minder gevoelig zijn voor droogte of overvloedige regenval en ziekten en plagen en aan een groter vermogen om water en nutriënten vast te houden. Door de mix van gewassen, de bewuste aanleg van natuurlijke landschapselementen en een gerichte inpassing in het natuurlijke landschap zullen ziekten en plagen op een natuurlijke wijze worden onderdrukt en bieden gewassen, landschapselementen en structuur als samenhangend geheel een biotoop aan een breed scala aan biodiversiteit.

De omslag naar een natuurinclusieve landbouw is nodig, maar gaat niet vanzelf. Hiervoor zijn stappen nodig bij vele spelers in het landelijk gebied, de landbouwketen, het beleid en natuurlijk bij de boer en de natuurbeheerders zelf. Veel kennis zal moeten worden ontwikkeld en in de praktijk proefondervindelijk worden getest en verspreid aan de boeren en de natuurbeheerders van de toekomst. Natuurinclusieve landbouw vergt een lange adem en consistente aanpak over vele jaren. De smalle marges in de landbouw, de hoge kosten van grond, vaste afspraken met afnemers en beperkte kennis, maken dat het voor veel boeren niet gemakkelijk is over te schakelen naar een natuurinclusief landbouwsysteem.

Stichting Hemus wil de omslag naar een natuurinclusieve landbouw bevorderen. Dit doet zij door:

- In de praktijk te experimenteren met de integratie natuur en landbouw, met biologische landbouw als uitgangspunt;
- Daarvoor gronden in eigendom, pacht of anderszins te verwerven;
- Hierbij samen te werken met terreinbeherende organisaties, maatschappelijke organisaties en onderzoeksinstituten;
- Op deze gronden praktijkkennis op te doen met de integratie van landbouw en natuur;
- Kennis bij elkaar te brengen en uit te wisselen;
- Kennis te verspreiden aan boeren, natuurbeheerders, beleidsmakers, ketenpartijen en andere belanghebbenden;
- Door publieksvoorlichting en afzet in de regio.

Dit document geeft het beleid weer van Stichting Hemus voor de periode 2025-2027. Ieder boekjaar (1 mei-30 april) wordt een begroting en een jaarplan/werkplan met daarin de activiteiten voor het betreffende jaar opgesteld.

Hemus is latijn voor Eem, de Eem meandert door het gebied en zal op een of andere manier in het landschap herkenbaar worden.

Missie & visie

De missie van Stichting Hemus is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de integratie van natuur en landbouw. Zij wil daartoe dichtbij de stad als onderdeel van de stadsrand een vernieuwende vorm van voedselproductie ontwikkelen waarbij een hoge biodiversiteit wordt nagestreefd en een hoge betrokkenheid van de samenleving.

In de visie van Stichting Hemus is de uitvoering van deze missie van 'natuur en samenleving inclusieve landbouw' kennisintensief. Gebruik maken van natuurlijke processen en diversiteit en niet of veel minder corrigeren met externe inputs van energie en hulpstoffen vraagt veel kennis, kunde en ervaring. Op dit gebied is in Nederland slechts beperkte praktijkkennis aanwezig. Stichting Hemus ziet het bij elkaar brengen van, experimenteren met, ontwikkelen van en verspreiden van – praktische - kennis die toepasbaar is op boerenbedrijven en door terreinbeherende organisaties als een belangrijke sleutel om een omslag te maken naar landbouwsystemen met veel biodiversiteit. Een systeem waarin de boeren, ketenpartijen, overheid en burgers samenwerken om het voor elkaar te krijgen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de volgende landbouwsystemen:

- Soortenrijk grasland
- Agroforestry
- Strokenteelt
- Polycultuur

Dit alles ingebed in een permanente structuur die functioneel is voor de productie van voedsel, de wensen van planten- en diersoorten van het boerenland en de beleving van stedelingen. Dit alles moet geïntegreerd plaatsvinden op een schaal waarmee een toekomstgericht landbouw bedrijf ook economisch duurzaam en zelfstandig kan worden gevoerd. Nieuwe technologie zoals GPS en sensor informatie, big data en ketenontwikkeling zullen daarbij mede een belangrijke rol spelen om dit op boerderijschaal toepasbaar én rendabel te krijgen. Naast kennis en kunde, technologie en schaal zal waarschijnlijk ook gewerkt moeten worden aan nieuwe verdienmodellen en nieuwe ketenarrangementen om de extra toegevoegde waarde gewaardeerd te krijgen.

Figuur 1 – visie in beeld gebracht

Stichting Hemus wil daartoe grond, kunde en kennis bij elkaar brengen om de integratie van landbouw en natuur in de praktijk en langjarig letterlijk in bedrijf te brengen in de vorm van een grondgebonden natuurinclusief biologisch landbouwbedrijf, waar geëxperimenteerd, geïnnoveerd, gemeten en gekeken kan worden. Willen boeren en terreinbeheerders de overstap maken naar natuurinclusieve landbouw dan kunnen zij bij Stichting Hemus kijken, kennis opdoen over wat dit betekent voor de boeren bedrijfsvoering qua teelt, economie en ecologie. Als burgers willen participeren in de ontwikkeling kunnen ze gebruik maken van de kennis en ervaring.

Doelstelling

In de statuten van Stichting Hemus is in artikel 3.1 haar doelstelling weergegeven:

'De Stichting is werkzaam in het kader van het algemeen belang en heeft als doel:

- a. het (doen) ontwikkelen van duurzame, vernieuwende vormen van landbouw door integratie van landbouw en natuurbeheer ter bevordering van de biodiversiteit;*
- b. het (doen) verwerven, beheren en exploiteren van gebieden met het oog op duurzame, vernieuwende vormen van biologische landbouw in combinatie met natuurbeheer; en,*
- c. het verspreiden en delen van kennis en ervaringen rondom duurzame, vernieuwende vormen van biologische landbouw in combinatie met natuurbeheer; en voorts het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.'*

De stichting heeft geen winstorgaanmerk.

De stichting heeft niet ten doel het doen van uitkeringen aan de oprichters of aan hen die deel uitmaken van de organen van de stichting.

De stichting neemt de vereisten in acht zoals die ingevolge de AWR en het uitvoeringsbesluit AWR aan een algemeen nut beogende instelling worden gesteld.

Samenwerkingen

Het ontwikkelen en verspreiden van de opgedane kennis is een belangrijk doel. De kennis wordt gedeeld met iedereen en niet met een specifieke doelgroep. Om deze kennis op te doen en te kunnen verspreiden werkt de Stichting samen met Wageningen University & Research (WUR), het Louis Bolk Instituut (LBI), AERES Hogeschool, de Bio Academy en de biologische vereniging BDEKO. Daarnaast zijn er contacten over de kennisontwikkeling met de Land en Tuinbouworganisaties, het BioHuis en Bionext als algemene belangen organisaties in de agrarische sector. Verder is er een samenwerkingsovereenkomst met Stichting Het Flevolandschap. Samen met ERF BV is Hemus Lighthouse Farm binnen het netwerk Global Lighthouse Farms van de vakgroep *Farming System Ecology* van de WUR. Hemus neemt deel aan diverse (Europese) onderzoeksprojecten en is sinds juli 2024 Demonstratiebedrijf voor 3 jaar via de SABE regeling van het ministerie van LNVN.

Activiteiten Stichting Hemus

- Het verwerven (pacht, eigendom), beheren en exploiteren van gronden, respectievelijk gebieden met het oog op het kunnen voeren van natuurinclusieve landbouw;
- Het bijeen brengen van overige middelen onder meer via fondsenwerving;
- Het aangaan van samenwerking met relevante organisaties;
- Het kostendekkend exploiteren van het (biologisch) landbouwbedrijf;
- Het opstellen en uitvoeren van een bouwplan (jaarlijks en op lange termijn);
- Ruimte bieden aan experimenten voor diverse vormen van natuur-inclusieve landbouw;
- Het bieden van ruimte, experimenteren, deelnemen in en aangaan van projecten rondom burgerparticipatie, beleving, lokale afzet;
- Meten van biodiversiteit, fysieke opbrengsten en kengetallen over de natuurinclusieve bedrijfsvoering;
- Bevorderen van passende wet en regelgeving voor de integratie van landbouw en natuur;
- Het beschikbaar stellen van de gegevens aan relevante partijen;
- Kennis en kennispartijen bij elkaar brengen;
- Kennis en ervaringen verspreiden en delen rondom diverse vormen van natuur-inclusieve landbouw en biodiversiteit en aangaande burgerparticipatie, beleving, lokale afzet via demonstratiedagen, artikelen, media, stagiairs en onderwijs;

Huidige situatie en activiteiten

Momenteel werkt de Stichting aan 3 bestaande *experimenten* en zet een 4^e experiment (vogelakker) op. De experimenten worden in onderstaande tabel toegelicht.

Experiment	Wat is het?	Doel	Samenwerking
Agroforestry	Op 4 hectare binnen Noorderwold-Eemvallei combineren we strokenteelt met eenjarige akkerbouwgewassen met zeven boomrijen (hazelaars en diverse struiken).	Ervaren of dit teeltsysteem voldoende stabiele opbrengsten oplevert, rendabel is en de biodiversiteit verhoogt.	ERF Het Flevolandschap WUR Aeres Hogeschool
Symbizon	Op een perceel van 5 ha in Almere combineren we strokenteelt met rijen zonnepanelen met een zonvolgsysteem. Onder de zonnepanelen worden kruiden ingezaaid.	We zoeken naar een combinatie van productie van voedsel, energie en biodiversiteit. Het experiment is zo opgezet dat wetenschappelijke monitoring mogelijk is.	ERF Vattenfall TNO RVB Aeres Hogeschool WUR
Stichtse lijn	Een strook dwars door Oosterwold van gemiddeld 30 meter breed en 5,5 km lang waar we met strokenteelt en in samenwerking met de bewoners gewassen telen en willen afzetten.	Fungeren als inspiratie en kennisbron voor de bewoners die bezig zijn met stadslandbouw binnen Oosterwold. Tevens het produceren van voedsel voor de lokale afzet.	ERF Coöperatie Stadslandbouw Oosterwold Gemeente Almere
Vogelakker	Het inrichten van een vogelakker met een deels een biologisch (Hemus) en deels een duurzaam gangbaar (Akkerwaard) landbouwsysteem.	Creëren van een habitat voor akkervogels.	ERF Het Flevo-Landschap Stichting Akkerwaard

Kennisontwikkeling

Stichting Hemus werkt samen met ERF BV aan de doorontwikkeling van strokenteelt. Daarbij trekken beide bedrijven op met Wageningen University & Research binnen het project Cropmix. Het onderzoek richt zich op het effect van strokenteelt op opbrengst, het voorkomen van ziekten en plagen en op de biodiversiteit. Ook de praktische invalshoek (irrigatie, oogsten, ed) krijgt aandacht. Binnen het project Climate Farm Demo werkt de Stichting aan een klimaatplan met als doel een bijdrage te leveren aan klimaatadaptatie en klimaatmitigatie. Ook participeert Hemus in het onderzoeksproject Soil Health Benchmarks waarbij het nemen van maatregelen en de monitoring van resultaten voor bodemgezondheid centraal staan.

Kennisverspreiding

Komende jaren wil de Stichting een hub creëren voor iedereen die een bijdrage wil leveren aan de toekomstbestendige landbouw. Het wordt een fysieke hub (demo farm) waar allerlei partijen samen komen om de voedseltransitie voor elkaar te krijgen. Deze plek zal, door de verschillende mogelijkheden die het biedt, de Stichting nieuwe inkomstenstromen bieden. De opgedane kennis wordt gedeeld enerzijds op verzoek van bijvoorbeeld de boeren zelf, adviseurs of andere ketenpartijen. Anderzijds op aanvraag van de overheid om zo de transitie te versnellen. Een belangrijke activiteit in de Hub is het geven van de Dutch Lighthouse Farm Lab. Dit is een training van 5 dagen voor stakeholders uit de voedselketen die de module *Learn from the future* van de Lighthouse Farm Academy volgen en deze afsluiten met een praktijkweek. De komende jaren wordt deze training verbeterd en uitgebreid.

Governance

De zeven principes uit de Governance code Zorg zijn, als meest toepasselijke, de leidraad voor de governance. De RvT bestaat uit de volgende personen:

- Matthijs Bierman (voorzitter)
- Victor Smit
- Danielle de Nie

De RvT komt 6 maal per jaar bij elkaar. Zij houdt toezicht op het bestuur van de Stichting. De leden van de RvT ontvangen een vergoeding. Ingevolge art. 2 van het Besluit vergoedingen adviescolleges en commissies, bedraagt de vergoeding per vergadering ten hoogste 3% van het maximum van schaal 18 voor CAO ambtenaren. De voorzitter kan een vergoeding van maximaal 130% worden toegekend van de vergoeding per vergadering die aan andere leden van het adviescollege wordt toegekend. De bedragen volgen de aanpassing van de salarissen van ambtenaren.

De bestuurder van de Stichting is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken binnen de Stichting waaronder de fondsenwerving, het opstellen van het jaarplan, het verwerven van de gronden, het opstellen van kaders voor het natuurinclusieve bouwplan, en waar nodig de bijstelling van de gestelde kaders, de exploitatie van de gronden en de kennisontwikkeling en verspreiding.

Het bestuur wordt gevormd door Rosemarie Slobbe.

Hemus BV

De Stichting Hemus heeft er voor gekozen om op praktijkschaal ervaring op te doen en niet slechts te experimenteren in veldlaboratoria of proefveldschaal. De Stichting Hemus heeft voor deze beheersactiviteiten een BV opgericht om direct vergelijkbaar te zijn met andere landbouwbedrijven. Voor de exploitatie en uitvoering is een aparte BV opgericht namelijk Hemus BV. Stichting Hemus is enig aandeelhouder van deze BV. Hemus BV exploiteert de gronden en voert de kennisverspreiding uit binnen de kaders van het jaarplan die door het bestuur van de Stichting opgesteld en RvT is vastgesteld.

De werkzaamheden van Hemus BV worden uitgevoerd door ERF BV. Met de inschakeling van ERF BV door Hemus BV worden geen particuliere belangen gediend.

Financiën

Momenteel bestaan de inkomende geldstromen van de Stichting Hemus nog enkel uit bijdragen vanuit Stichting ERF en diverse subsidiebedragen via onderzoeks- en kennisverspreidingsprojecten. Het streven is om daarnaast algemene en/of particuliere fondsen te werven, waarmee Stichting Hemus de experimenten conform doelstelling vorm kan geven. Daarnaast kunnen direct of indirecte fondsen worden verworven voor het verwerven van gronden in pacht of eigendom. Stichting Hemus kan op twee manieren gronden verkrijgen. Ofwel de Stichting verwerft deze gronden in eigendom of verwerft deze in langdurige pacht. Vervolgens worden alle gronden verpacht aan Hemus BV. Hemus BV zal daarvoor een zakelijke pacht vergoeding betalen aan de Stichting Hemus. Stichting Hemus dient als ANBI, (nagenoeg) al haar inkomende geldstromen te gebruiken voor algemeen nuttige activiteiten.

Beheer en besteding van het vermogen:

- Het vermogen wordt louter en alleen ingezet ten behoeve van de doelstellingen;
- Eventuele reserves worden niet belegd en blijven daardoor vrij beschikbaar;
- Bij einde zal het overblijvende vermogen beschikbaar worden gesteld ten behoeve van een algemeen nut beogende instelling met een gelijksoortige doelstelling.

gele kwikstaart